การเก็บและรักษาตัวอย่างพันธุ์ไม้

ดัดแปลงจาก รศ. บุศบรรณ ณ สงขลา
ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการเก็บตัวอย่างพรรณไม้

1. เพื่อนำมาวิเคราะห์หาชื่อที่แน่นอน คือ ชื่อพฤกษศาสตร์ (ชื่อวิทยาศาสตร์) ของพรรณไม้ ด้วยเหตุที่ว่าพันธุ์ไม้ชนิดเดียวกัน โดยมากมีชื่อเรียกหลายชื่อตามท้องถิ่นนั้นๆ และโดยทำนองเดียวกันชื่อท้องถิ่นเหมือนกัน แต่อาจจะเป็นพรรณไม้คนละชนิดกัน เพื่อป้องกันความสับสนในการเรียกชื่อพันธุ์ไม้ จึงต้องใช้ชื่อพฤกษศาสตร์เป็นสำคัญ
2. เก็บตัวอย่างไว้เป็นหลักฐานอ้างอิง เพื่อใช้เปรียบเทียบในการตรวจวิเคราะห์หาชื่อพันธุ์ไม้ในครั้งต่อไป และส่งไปแลกเปลี่ยนกับสถาบันทางพฤกษศาสตร์แห่งอื่นๆ
3. เป็นการทราบถึงปริมาณ ถิ่นกำเนิด และเขตการกระจายพันธุ์ของพันธุ์ไม้ต่างๆ
4. เป็นการรวบรวมจำนวนพรรณพฤกษชาติของประเทศไทยว่ามีจำนวนทั้งสิ้นกี่ชนิด

การเก็บและรักษาตัวอย่างพันธุ์ไม้ทำได้ 3 วิธี คือ

1. <u>การอัดแห้ง</u> โดยการอัดพันธุ์ไม้แล้วอบหรือผึ่งให้แห้ง แล้วนำไปติดบนกระดาษสำหรับติดตัวอย่างพันธุ์ไม้ เป็นวิธีที่นิยมกันมาก
2. <u>การทำแห้งเฉพาะส่วน</u> เป็นการเก็บตัวอย่างส่วนต่างๆ ของพืชมาอบหรือผึ่งให้แห้ง โดยไม่อัดในแผงอัดพรรณไม้ ที่นิยมทำเป็นตัวอย่างแห้งเฉพาะส่วน ได้แก่ ผลและเมล็ด
3. <u>การดอง</u> มักใช้กับพืชบางกลุ่มที่มีปัญหาในการทำตัวอย่างแห้ง เช่น พวกไม้น้ำ พืชที่มีต้นและใบอวบน้ำ พวกที่มีดอกบอบบาง หรือตัวอย่างผลสด (ผลมีเนื้อ) เป็นต้น นอกจากนี้ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ต้องการจะตั้งแสดง หรือประกอบการสอน ก็อาจเก็บรักษาด้วยการดอง

อุปกรณ์สำหรับเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้

1. <u>แผงอัดพันธุ์ไม้</u> มีลักษณะเป็นแผ่นตารางสี่เหลี่ยมผืนผ้าสองอันประกบกัน ขนาดกว้างยาวประมาณ 30 ซม. x 45 ซม. วัสดุที่ใช้อาจจะเป็นไม้หรือโลหะ ขึ้นอยู่กับความสะดวก แต่ควรจะมีน้ำหนักเบา
2. <u>เชือกสำหรับผูกแผง</u> แผงอัดพันธุ์ไม้จะต้องมีเชือกมัดสองเส้นเพื่ออัดพันธุ์ไม้ให้เรียบ ไม่หงิกงอเมื่อแห้ง เชือกควรใช้เชือกแบนๆ เช่น ไส้ตะเกียงขนาดกว้างประมาณ 2.5 ซม. ยาวประมาณ 1.5 เมตร ปลายเชือกข้างหนึ่งทำเป็นห่วงเพื่อร้อยเชือกผูกเวลาอัด เชือกผูกนี้ใช้เข็มขัดผ้าใบ หรือเข็มขัดหนังแทนก็ได้
3. <u>กรรไกรตัดกิ่ง กรรไกรชัก หรือขวาน มีดพับ พลั่ว หรือเสียม</u> กรรไกรชักหรือขวานสำหรับตัดกิ่งไม้ที่อยู่สูงๆ เป็นท่อนๆ แล้วใช้กรรไกรตัดกิ่ง ตัดตกแต่งให้ได้ขนาดพอดีก่อนที่จะอัดแผง มีดพับใช้แซะพืชที่เกาะอยู่ตามกิ่งไม้หรือก้อนหิน พลั่วหรือเสียมสำหรับใช้ขุดพันธุ์ไม้ที่จำเป็นต้องใช้รากหรือส่วนของต้นที่อยู่ใต้ดิน

4. ถุงพลาสติกและยางสำหรับรัดปากถุง ถุงพลาสติกใช้สำหรับใส่พันธุ์ไม้ที่ตัดเป็นกิ่งเล็กๆ แล้วระหว่างทางที่เดินเก็บ ซึ่งจะป้องกันพันธุ์ไม้เหี่ยวแห้งก่อนอัดในแผงได้เป็นอย่างดี

5. กระดาษอัดพันธุ์ไม้ นิยมใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ 1 คู่ พับครึ่งตามขวางสำหรับอัดพันธุ์ไม้ 1 ชิ้น คั่นกลางด้วยกระดาษลูกฟูกแข็งซึ่งมีร่องตามขวาง กระดาษหนังสือพิมพ์จะช่วยซับน้ำจากพันธุ์ไม้ ส่วนกระดาษลูกฟูกแข็งจะช่วยทำให้พันธุ์ไม้เรียบเสมอกัน และช่วยระบายความชื้นออกทางร่องของลูกฟูกด้วย

6. ป้ายกระดาษสำหรับผูกพันธุ์ไม้ ขนาดกว้างยาวประมาณ 2 ซม. x 3 ซม. ปลายข้างหนึ่งเจาะรูร้อยด้ายทำเป็น 2 ทบ ยาวประมาณ 10 ซม. ใช้สำหรับผูกและเขียนหมายเลขของพันธุ์ไม้ให้ตรงกับหมายเลขของสมุดบันทึก

7. สมุดบันทึก ใช้สำหรับจดข้อความต่างๆ ที่เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ ได้แก่ วัน เดือน ปีที่เก็บ ลักษณะวิสัย (habit) ถิ่นอาศัย (habitat) สถานที่เก็บตัวอย่าง (locality) ชื่อพื้นเมือง (local name) ระดับความสูง และลักษณะเด่นของพันธุ์ไม้ที่อาจจะเปลี่ยนแปลง หรือไม่สามารถสังเกตได้จากตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง เช่น การมียาง สีของดอกและผล กลิ่นของใบ ดอก ผล รสของผล ลักษณะของเปลือกไม้ เป็นต้น สมุดบันทึกควรมีขนาดที่สามารถพกติดตัวได้ง่าย

8. ดินสอดำ ใช้จดบันทึกข้อความในสมุดบันทึก และเขียนหมายเลขบนป้ายกระดาษ ไม่นิยมใช้ปากกาเพราะตัวหนังสืออาจจะเลอะเลือนได้ง่าย

9. เครื่องวัดระดับความสูง (altimeter) ใช้สำหรับวัดดูว่าพันธุ์ไม้ที่เก็บขึ้นอยู่ในพื้นที่ ที่สูงจากระดับน้ำทะเลเท่าไร ความสูงอาจเป็นฟุตหรือเมตรขึ้นอยู่กับมาตราของเครื่องวัด

10. กล้องถ่ายรูป ควรเป็นกล้องที่สามารถติดเลนส์ถ่ายใกล้ (close-up) ใช้สำหรับถ่ายภาพลักษณะพันธุ์ไม้ ถิ่นอาศัย ฯลฯ

11. ขวดดองตัวอย่าง ขวดแก้วหรือขวดพลาสติกใสมีฝาปิด ขนาดต่างๆ

12. เอทานอล (เอทิลแอลกอฮอล์) 70% ใช้สำหรับดองตัวอย่าง

13. อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ควรมีติดตัว เช่น เทปวัดระยะ แว่นขยาย (กำลังขยาย 10-20 เท่า) และกล้องส่องทางไกล เป็นต้น

หลักและวิธีการเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้

วิธีเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้นั้น แล้วแต่ประเภทของพันธุ์ไม้ การเก็บไผ่ ปาล์ม เตย กระบองเพ็ชร และพืชที่มีใบหนาและอวบใหญ่ เช่น ศรนารายณ์ พลับพลึง เป็นต้น มีวิธีเก็บตัวอย่างพิเศษแตกต่างจากไม้ดอกทั่วๆ ไป

สำหรับไม้ดอกทั่ว ๆ ไป มีวิธีเก็บดังนี้

1. พันธุ์ไม้ที่เก็บนั้นควรคำนึงว่าจะนำไปติดบนกระดาษติดตัวอย่างพันธุ์ไม้ซึ่งมีขนาดประมาณ 30 ซม. x 42 ซม. ดังนั้นควรพยายามเลือกเก็บต้นหรือกิ่งที่มีขนาดพอเหมาะ สำหรับไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุกบางชนิด เก็บเป็นกิ่งที่มีดอกหรือช่อดอกติดกับใบและผล ขนาดยาวประมาณ 30 ซม. หากช่อดอกหรือใบมีลักษณะยาวเกินหน้ากระดาษอัด ก็ควรหักพับให้พอดี ไม่ต้องตัดทิ้ง เพราะจะได้ทราบขนาดแท้จริง ควรเก็บใบ ดอก ผล และเนื้อไม้จากต้นเดียวกัน ข้อควรระวังคือ พยายามเลือกเก็บต้นหรือกิ่งที่มีลักษณะปกติ ไม่ใช่ต้นที่กำลังเหี่ยว แมลงกัด ไฟไหม้ หรือเป็นโรค

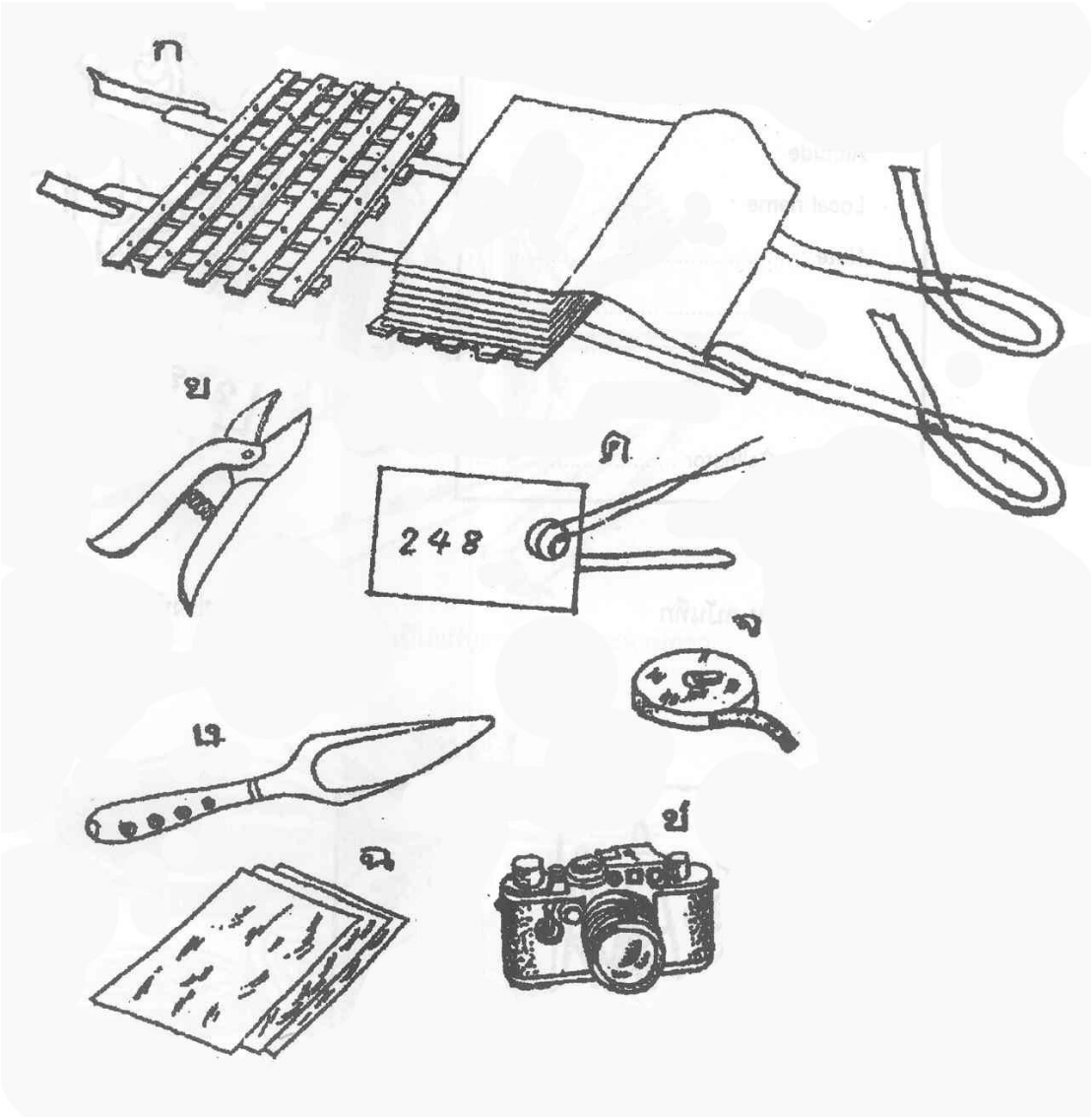

อุปกรณ์

ก. แผงอัดพันธุ์ไม้ เชือกรัดแผง และกระดาษอัดพันธุ์ไม้

ข. กรรไกรตัดกิ่งไม้ *ค. ป้ายหมายเลขและเชือกผูก* *ง. พลั่วมือ*

จ. เทปวัดระยะ *ฉ. ถุงพลาสติก* *ช. กล้องถ่ายรูป*

ใบ เลือกเก็บแต่ใบที่สมบูรณ์ ไม่ถูกแมลงหรือสัตว์กัดทำลาย หรือใบเป็นโรคหงิกงอ ไม่ควรเก็บใบที่เกิดตามหน่อที่แตกจากตอ หรือกิ่งที่ถูกตัดไป หรือใบของกล้าไม้ เพราะมักจะมีขนาดสัดส่วนผิดไปจากปกติ ควรเก็บใบที่แก่จัด และเก็บมาทั้งกิ่งไม่ใช่เด็ดมาเป็นใบๆ

ดอก ถ้าเป็นไปได้ควรเก็บให้ได้ทั้งดอกตูมและดอกบานเต็มที่แล้ว และเก็บดอกหรือช่อดอกให้ติดกับใบด้วย

ผล เก็บให้ติดกับใบเช่นกัน ควรเก็บให้ได้ทั้งผลอ่อนและผลแก่จัดซึ่งติดอยู่บนต้น (*ถ้าเป็นผลสดหรือผลแห้งขนาดใหญ่ ดูการเก็บตัวอย่างแห้งเฉพาะส่วนและการดอง*)

2. ประเภทไม้ล้มลุกต้นเล็กๆ เช่น หญ้า จะต้องเก็บทั้งต้นพร้อมทั้งราก และควรเก็บต้นที่มีขนาดปานกลาง ทั้งนี้ควรบันทึกช่วงขนาดของต้นที่พบด้วย แต่ถ้าหากพันธุ์ไม้ที่จะเก็บมีขนาดสูงต่างกันระหว่าง 3-10 ซม. ก็สามารถที่จะเก็บตัวอย่างขนาดต่างๆ กัน และติดบนกระดาษติดตัวอย่างพันธุ์ไม้แผ่นเดียวกันได้

3. พืชบางชนิด ใบมีรูปร่างหลายแบบ ควรเลือกเก็บตัวอย่างให้ได้ครบ

4. พยายามทำตัวอย่างที่เก็บให้สะอาด ถ้าเป็นพันธุ์ไม้ที่มีลำต้นใต้ดินและราก ต้องพยายามขุดอย่างระมัดระวัง ไม่ให้ลักษณะบางอย่างผิดไปจากเดิม พยายามทำให้ดินและกรวดทรายออกให้หมด อาจทำโดยการล้างหรือเคาะกับพื้นดินหรือก้อนหินเบาๆ

5. ตัวอย่างพันธุ์ไม้แต่ละชนิดที่เก็บ ควรเก็บให้มีปริมาณพอเพียงสำหรับความต้องการที่จะใช้ โดยทั่วไปจะเก็บประมาณ 2-6 ชิ้น แต่ถ้าต้องการจะแลกเปลี่ยนกับพิพิธภัณฑ์พืชอื่นๆ ก็ควรที่จะเก็บมากกว่านี้ แต่ละชิ้นผูกป้ายหมายเลขพันธุ์ไม้ ชนิดหนึ่งๆ ถ้าเก็บหลายชิ้น ทุกชิ้น จะมีหมายเลขเดียวกัน พันธุ์ไม้ต่างชนิดจะมีหมายเลขต่างกัน

6. บันทึกลักษณะต่างๆ ของพันธุ์ไม้แต่ละชนิดที่เก็บลงในสมุดบันทึก บันทึกตามหัวข้อต่างๆ ดังนี้

No: หมายเลขตัวอย่าง ใส่หมายเลขให้ตรงกันกับหมายเลขบนป้ายที่ผูกพันธุ์ไม้แต่ละชนิด ถ้าชนิดเดียวกันและเก็บที่เดียวกันให้จดจำนวนชิ้นด้วย

Date: วัน เดือน ปี ที่เก็บพันธุ์ไม้ จะเป็นการช่วยให้ทราบถึงฤดูออกดอกออกผลของพันธุ์ไม้นั้นๆ

Locality: สถานที่เก็บ บันทึกจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือถิ่นฐานอื่นๆ เช่น ภูเขา ลำห้วย เป็นต้น

Altitude: ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลของสถานที่ที่เก็บพันธุ์ไม้ ใช้เครื่อง วัดความสูง (altimeter) หรือสอบถามได้ตามจังหวัดต่างๆ

Local name: ชื่อพื้นเมือง ชื่อที่เรียกพันธุ์ไม้ในท้องที่ที่เก็บ ควรสอบถามชื่อจากชาวบ้านแถวนั้น

Note: บันทึกลักษณะเด่นของพันธุ์ไม้ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ หรือไม่สามารถสังเกตได้จากตัวอย่างพันธุ์ไม้แห้ง เช่น ลักษณะวิสัย ขนาด ความสูงโดยประมาณ จำนวนพันธุ์ไม้ (โดยเฉพาะที่พบว่าหายาก) ชนิดของป่าที่พันธุ์ไม้ขึ้น (ป่าดงดิบ ป่าชายเลน เป็นต้น) ลักษณะของดอก เช่น สี จำนวนของส่วนประกอบ (กลีบเลี้ยง กลีบดอก เกสรเพศผู้ เกสรเพศเมีย เป็นต้น) กลิ่น การมียางของต้น สีของผล หรือลักษณะเด่นอื่นๆ ประโยชน์และโทษของพันธุ์ไม้นั้นถ้าทราบ

Collector ……... No ……..... : ลงชื่อผู้เก็บและหมายเลขเรียงตามลำดับไว้ ผู้เก็บแต่ละคนใช้หมายเลขของตนติดต่อกันไป ไม่ว่าจะเดินทางไปเก็บพันธุ์ไม้ในท้องที่ใด

7. เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ใส่ถุงพลาสติก พันธุ์ไม้ที่มีลำต้นบอบบางควรเอาไว้ตอนบนๆ เพื่อป้องกันการกระทบกระทั่งซึ่งอาจเสียรูปได้ เมื่อใส่พันธุ์ไม้มากพอสมควรแล้ว มัดปิดปากถุง เพื่อรักษาความชื้นภายในถุง พันธุ์ไม้ที่ตัดมาจะได้ไม่เหี่ยวเร็ว แล้วนำออกมาอัดแผงเมื่อกลับถึงที่พัก พันธุ์ไม้บางชนิดที่มีบางส่วนบอบบางเหี่ยวง่าย ควรที่จะรีบอัดลงแผงในทันทีที่เก็บ

การอัดแห้งพันธุ์ไม้

เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ดี ควรทำทันทีเมื่อเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้มาได้ วางตัวอย่างพันธุ์ไม้ลงบนกระดาษหนังสือพิมพ์ 1 คู่ที่พับครึ่ง ใช้กรรไกรตัดกิ่งไม้ตกแต่งให้ได้ขนาดพอเหมาะ จัดให้ขนาดพอดี อย่าให้เกินหน้ากระดาษและแผงอัด เรียงให้ใบคว่ำบ้างหงายบ้างเพื่อจะได้เห็นลักษณะของใบทั้งสองด้านขณะแห้งแล้ว

จากนั้นพลิกกระดาษแผ่นที่เป็นคู่นั้นปิดทับลงไปและระหว่างชั้นวางกระดาษ 2-3 แผ่นซ้อนไว้เพื่อดูดซึมความชื้นจากพันธุ์ไม้ ระหว่างพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งๆ นั้น สอดกระดาษลูกฟูกไว้เพื่อช่วยให้ความชื้นระเหยออกไปได้เร็ว เสร็จแล้วก่อนปิดแผงใช้กระดาษลูกฟูกปิดทับทั้งสองด้านและผูกมัดให้แน่น เพื่อเวลาแห้งพันธุ์ไม้จะได้เรียบ

พันธุ์ไม้ที่มีดอกบอบบาง ดอกหนา หรือเป็นกิ่งขนาดใหญ่ควรทำดังนี้

- พันธุ์ไม้ที่มีดอกบอบบาง เช่น ผักบุ้ง ดอกกล้วยไม้ ใช้กระดาษไข หรือกระดาษเซลโลเฟนวางทั้งด้านบนและด้านล่างของดอก เพื่อป้องกันไม่ให้ติดกระดาษหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะทำให้ฉีกขาดง่ายเวลาเปลี่ยนกระดาษ

- พันธุ์ไม้ที่มีดอกหนา เช่น ดอกชบา พุดตาน ซึ่งมักจะขึ้นราได้ง่าย และมักจะติดกับกระดาษที่อัด ใช้กระดาษบางๆ ที่ดูดซับน้ำได้ขนาดพอดีกับดอกรองทั้งด้านล่างและด้านบน ก่อนที่จะอัดมักจะจุ่มในแอลกอฮอล์ 70-95% หรือฟอร์มาลิน เพื่อฆ่าเซลล์ จะทำให้แห้งเร็วขึ้น

- พันธุ์ไม้ที่มีดอกติดกับกิ่งที่มีขนาดใหญ่ เวลาอัดใบและดอกมักจะร่วงง่าย เนื่องจากถูกแรงกดของแผง จึงควรใช้กระดาษฟางตัดเป็นชิ้นเล็กๆ ให้พอดีกับใบหรือดอก หนุนใบหรือดอกให้ได้ระดับเดียวกับกิ่งที่มีขนาดใหญ่ และควรคั่นกระดาษลูกฟูกระหว่างพันธุ์ไม้พวกนี้ทุกชิ้น

- พันธุ์ไม้ที่มีหนามแข็ง ให้ตัดหนามด้านที่กดเข้าหากระดาษลูกฟูกก่อนอัด ยกเว้นหนามที่ใบของพวกเตย

ดอกหรือผลที่เหลือจากการตกแต่ง ใส่ถุงพลาสติกเล็กๆ เก็บไว้ใช้ตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ หรืออัดและเก็บใส่ซองแล้วติดลงบนกระดาษติดพันธุ์ไม้แห้ง เพื่อที่จะได้ศึกษาลักษณะต่างๆ ได้ง่าย โดยไม่ต้องทำให้ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ติดไว้เสียหาย

วิธีอบหรือผึ่งพันธุ์ไม้ให้แห้ง

พันธุ์ไม้ที่อัดลงแผงเรียบร้อยแล้ว ควรทำให้แห้งทันทีอย่าปล่อยทิ้งไว้นาน ราอาจขึ้นได้ การทำพันธุ์ไม้ที่อัดให้แห้งอาจทำโดย

1. การตากแดด ควรหมั่นเก็บแผงที่ตากแดดเอหมดแสงอาทิตย์ อย่าปล่อยทิ้งให้ตากน้ำค้างหรือตากฝน จะทำให้ตัวอย่างที่อัดเสียหายได้

2. การอบด้วยความร้อน โดยใช้อุปกรณ์ตามภาพ

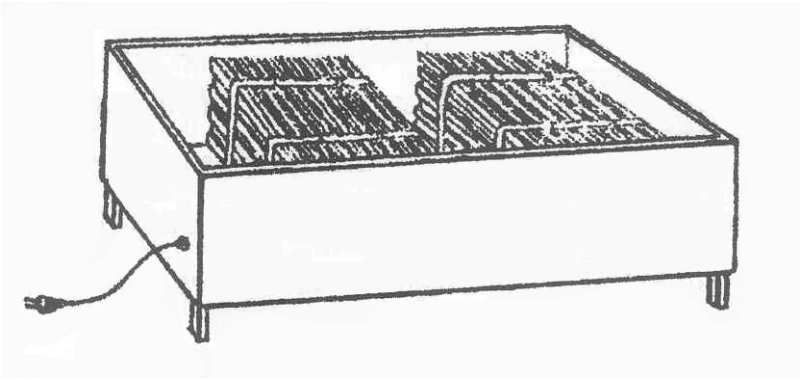

เตาอบพันธุ์ไม้ชนิดใช้ความร้อนจากหลอดไฟ

หรือใช้ความร้อนจากการผิงไฟ ในกรณีไปเก็บตัวอย่างในแหล่งธรรมชาติเป็นระยะเวลาหลายวันและไม่มีวิธีอบแห้งอย่างอื่น

ไม่ว่าจะทำวิธีใด จะต้องหมั่นเปลี่ยนกระดาษที่ซึ้นจากการซับน้ำจากพันธุ์ไม้ วันแรกที่ทำแห้งควรเปลี่ยนกระดาษ 2 ครั้ง กระดาษที่ใช้แล้วทำให้แห้งแล้วใช้ใหม่ได้ แผงที่อัดพันธุ์ไม้หลังจากที่อบแห้งหรือตากแดดแล้วประมาณครึ่งวัน ต้องคอยดึงเชือกรัดแผงให้แน่นอยู่เสมอ เพราะว่าพันธุ์ไม้ที่อัดแห้งจะยุบตัวลง เชือกที่รัดจะหลวมถ้าปล่อยไว้ไม่ค่อยรัดให้ตึง ใบหรือดอกอาจจะเหี่ยวย่นได้

วิธีติดพันธุ์ไม้บนกระดาษติดพันธุ์ไม้

พันธุ์ไม้ที่แห้งสนิทดีแล้ว นำมาติดบนกระดาษสีขาว ขนาดกว้างยาวประมาณ 30 ซม. x 42 ซม. ชนิด 300 กรัม เพื่อช่วยให้กิ่งพันธุ์ไม้ตัวอย่างไม่เปราะหักง่ายเวลานำตัวอย่างพันธุ์ไม้ออกจากตู้มาศึกษา

การติดพันธุ์ไม้มีวิธีง่ายๆ ดังนี้

1. ใช้แปรงจุ่มกาว ทาลงบนกระจกเรียบขนาดประมาณ 30 ซม. x 45 ซม.โดยทาบางๆ ให้พอดีกับขนาดของพันธุ์ไม้ที่จะติด
2. ใช้ปากคีบวางพันธุ์ไม้ด้านที่จะติดกระดาษให้แตะกาวบนกระจก กดให้ติดกาวจนทั่ว
3. นำกลับมาวางบนกระดาษติดพันธุ์ไม้ กะให้วางตรงกลางค่อนไปทางขวา ให้เหลือที่มุมซ้ายสำหรับติดป้ายบันทึกข้อมูล
4. ใช้กระดาษฟางหรือกระดาษหนังสือพิมพ์ปูทับ แล้วจึงใช้ถุงทรายวางทับอีกทีให้เรียบเสมอกัน
5. เมื่อกาวแห้งดีแล้ว เย็บพันธุ์ไม้ให้ติดกับกระดาษ โดยใช้ด้ายสีขาวที่มีความเหนียว เย็บเริ่มจากโคนกิ่งหรือโคนต้น แล้วโยงไปตามส่วนต่างๆ ให้มั่นคงและดูสวยงาม หรือจะใช้แถบกาวผ้าปิดทับไว้เป็นระยะๆ ก็ได้
6. ปิดป้ายบันทึกข้อมูลซึ่งจะต้องเขียนรายละเอียดต่างๆ ที่ลอกมาจากสมุดบันทึกข้อมูล ที่จะต้องเขียนเพิ่มเติมคือ ชื่อผู้เก็บ (collector) หมายเลขลำดับที่เก็บ (collecting number) ชื่อวิทยาศาสตร์ และชื่อผู้ตรวจสอบหาชื่อของพันธุ์ไม้

No……

Date :

Locality :

Altitude :

Local name :

Note : ……

……

Collector……

สมุดบันทึก

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่มีเลขกำกับ

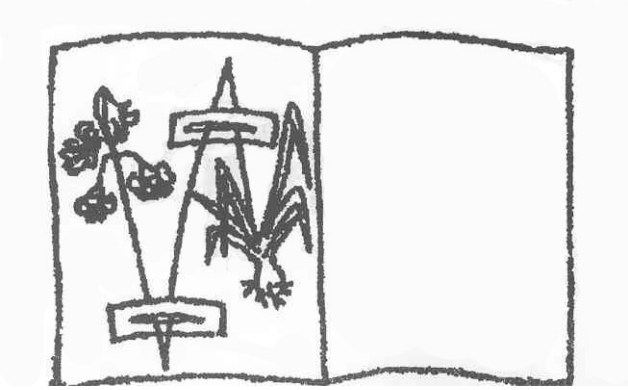

วิธีการอัดพืชที่มีใบหรือช่อดอกยาว โดยใช้แถบกาวยึดตรงบริเวณที่พับ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

สนองพระราชดำริโดย.....

รหัสประจำต้น.....

ชื่อพฤกษศาสตร์.....หมายเลขตัวอย่าง.....

ชื่อท้องถิ่น.....

สถานที่เก็บ.....

วัน เดือน ปี ที่เก็บ.....ระดับความสูงจากน้ำทะเลปานกลาง.....ม.

บันทึกลักษณะพืช.....

.....

.....

ชื่อผู้เก็บตัวอย่าง.....

หมายเลขประจำตัวผู้เก็บ.....ชื่อผู้ตรวจสอบตัวอย่าง.....

แผ่นป้ายข้อมูลสำหรับตัวอย่างพันธุ์ไม้

การทำแห้งเฉพาะส่วน

ในกรณีที่ตัวอย่างที่ต้องการเก็บเป็นส่วนของฝัก หรือผล เช่น ฝักคูน ผลตะแบก ฯลฯ รวมทั้งพวกเมล็ดพืชต่าง ๆ จะไม่ใช้การอัดในแผงอัดพันธุ์ไม้ แต่จะนำมาอบหรือผึ่งให้แห้ง แล้วติดป้ายหมายเลขให้ตรงกับหมายเลขของตัวอย่างใบและดอก

การดอง

สำหรับตัวอย่างพืชที่ไม่เหมาะกับการทำแห้ง เช่น พืชที่มีลักษณะอวบน้ำ ผลสด (หากมีหลายผล ควรทำการผ่าครึ่ง ตามยาวบ้าง ตามขวางบ้าง เพื่อให้เห็นลักษณะและเมล็ดที่อยู่ภายในผล) ให้ดองในขวด ใส่แอลกอฮอล์ 70% และติดป้ายข้อมูลไว้

วิธีรักษาตัวอย่างพันธุ์ไม้

พันธุ์ไม้แห้งที่ติดลงบนกระดาษติดพันธุ์ไม้เรียบร้อยแล้ว เมื่อได้ตรวจหาชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องแล้ว นำไปเก็บให้เข้าหมวดหมู่ว่าอยู่ในวงศ์ (family) ใด และชนิด (species) ใด ในตู้เก็บพันธุ์ไม้ของพิพิธภัณฑ์พืช

พันธุ์ไม้แต่ละชนิดจะมีกระดาษปกสีขาวขนาดใหญ่กว่ากระดาษแข็งที่ติดพันธุ์ไม้เล็กน้อยหุ้มไว้ ที่ด้านหน้าของปกเขียนชื่อวิทยาศาสตร์และวงศ์ของพันธุ์ไม้ชนิดนั้นๆ พันธุ์ไม้แต่ละชนิดที่อยู่ในสกุลเดียวกันใส่ไว้ในปกอีกชั้นหนึ่ง เพื่อสะดวกในการยกพันธุ์ไม้ทั้งตั้งออกมาดู การเก็บจะเก็บใส่ในตู้ไม้ขนาดประมาณดังนี้ สูง 2.5 ม. กว้าง 1.5 ม. ลึก 0.75 ม. ภายในตู้แบ่งเป็นช่องๆ แต่ละช่องใส่ลูกเหม็นไว้ภายในเพื่อกันแมลง

สำหรับตัวอย่างแห้งเฉพาะส่วนนั้น จะเก็บรักษาไว้ในขวดแก้ว หรือกล่องพลาสติกใสตามความเหมาะสม ถ้าหากว่าตัวอย่างนั้นมีขนาดใหญ่มาก เช่น ฝักสะบ้า ไม่ต้องบรรจุในภาชนะ แต่ให้จัดเรียงในชั้นหรือตู้ให้เป็นหมวดหมู่ พร้อมทั้งติดป้ายตัวอย่างให้ชัดเจน ขวดตัวอย่างดองก็เช่นกัน ต้องมีป้ายชัดเจน และจัดเรียงตามหมวดหมู่ให้เรียบร้อย

ห้องพิพิธภัณฑ์พืชที่จะเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ ควรเป็นห้องที่โปร่ง อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่อับชื้น เพื่อป้องกันเชื้อราขึ้นในตู้

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. การเก็บรักษาตัวอย่างพันธุ์ไม้. อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด.